

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

FORVM

Acta Juridica et Politica

X. évfolyam
4. szám

SZEGED
2020

Redigunt

TAMÁS ANTAL, ZSUZSANNA JUHÁSZ, KRISZTINA RÚZS MOLNÁR,
ZSOLT SZOMORA, NORBERT VARGA

Collegium scientiae actorum:

ATTILA BADÓ, MÁRTA DEZSŐ, ZSUZSANNA FEJES, KLÁRA GELLÉN,
ATTILA HARMATHY, JÓZSEF LICHTENSTEIN, BARNA MEZEY,
LÁSZLÓ NÁNÁSI, GÁBOR ROKOLYA, ARNDT SINN, BÉLA SZABÓ,
ISTVÁN SZABÓ, GERHARD THÜR

Redigit

MÁRIA HOMOKI-NAGY

Nota

FORVM Szeged

Szerkesztőbizottság:

ANTAL TAMÁS, JUHÁSZ ZSUZSANNA, RÚZS MOLNÁR KRISZTINA,
SZOMORA ZSOLT, VARGA NORBERT

A folyóirat tudományos testülete:

BADÓ ATTILA, DEZSŐ MÁRTA, FEJES ZSUZSANNA, GELLÉN KLÁRA,
HARMATHY ATTILA, LICHTENSTEIN JÓZSEF, MEZEY BARNA,
NÁNÁSI LÁSZLÓ, ROKOLYA GÁBOR, SINN ARNDT, SZABÓ BÉLA,
SZABÓ ISTVÁN, THÜR GERHARD

Főszerkesztő

HOMOKI-NAGY MÁRIA

Műszaki szerkesztő

MARVANEK JUDIT

Kiadja

GÖRÖG MÁRTA

dékán

Kiadványunk rövidítése

FORVM Szeged

ISSN 0324-6523 Acta Universitatis Szegediensis
ISSN 2063-2525 FORVM Acta Juridica et Politica

A műszaki szerkesztést és a nyomdai munkálatokat az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

TARTALOMJEGYZÉK

BALOGH ELEMÉR A trieri érseki tartomány bírósági szervezete.....	5
[DIÓSZEGI] SZABÓ PÁL Isten ítélete, fegyverben.....	35
GÁL ANDOR A bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék felhívás nélküli kinyilvánítása mint büntetendő cselekmény.....	57
JÓZSEF HAJDÚ The collective complaint procedure of the European Committee of the Social Rights.....	73
JUHÁSZ ZSUZSANNA A fogvatartottak levelezésének tiszteletben tartásához való jog az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikke alapján.....	87
KISS BARNABÁS Az alkotmány, illetve az alaptörvény fogalma és viszonyának alakulása a magyar közjog történetében.....	101
NAGY ZSOLT A Kritikai Jogi Tanulmányok, mint jogszociológiai mozgalom és inellektuális következményei.....	125
RÉVÉSZ BÉLA Bibó István utóéletének első tíz éve.....	151
SZIEBIG ORSOLYA JOHANNA A vadvilággal kapcsolatos bűncselekmények fogalma a nemzetközi közjog szemszögéből.....	177
ZOLTÁN VÍG Contractual offer under the Vienna Convention: the latest developments in the case-law.....	195

GÁL ANDOR*

A bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék felhívás nélküli kinyilvánítása mint büntetendő cselekmény**

I. A témaválasztás aktualitása

A szándékos bűncselekmény megvalósulásának három szakaszát különíti el egymástól a magyar büntetőjogi szabályozás: a büntetendővé nyilvánított előkészület, a kísérlet és a befejezett bűncselekmény között tesz különbséget.¹ Ezek a stádiumok – absztrakt szinten – *törvényi tényálláshoz való viszonyukban* különböznek egymástól. Mivel a bűncselekmények törvényi tényállásai befejezett alakzatú tettesi cselekményt határoznak meg, így a kísérleti szak csupán a törvényi tényállás részbeni megvalósítását feltételezi, azaz részben tényállásszerű cselekmény. Ehhez képest az előkészületi magatartások a különös részi tényállás keretein kívül esnek,² büntetendőségük pedig nem általános jellegű, az a törvény kifejezett rendelkezésén alapul.³

Az előkészületi stádium egyes ismérveivel összefüggő büntetőjog-dogmatikai és joggyakorlati kérdések a közelmúltban ismételten az érdeklődés homlokterébe kerültek. Ennek oka, hogy a Kúria jogegységi tanácsa a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék felhívás nélküli kinyilvánításának bűncselekmény megállapítására való alkalmasságáról

* adjunktus, SZTE-ÁJTK Büntügyi Tudományok Intézet.

** A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

¹ Az egyik eseti döntésben megfogalmazottak szerint: „A bűncselekmény stádiumaiban első helyet a szándék kialakulása, második helyet az előkészület, harmadik helyet a kísérlet foglalja el a befejezettség előtt. A szándék kialakulása – bármennyire is bűnös tartalommal telített – a büntetőjog számára közömbös; az a pszichikumban lejátszódó, mások előtt rejtve maradó folyamat. Ezzel szemben az előkészület már a külvilágban lejátszódó tényleges cselekvés, a szándék tettekben megnyilvánuló megerősítése, mások számára is megismerhetővé tétele.” BH2016. 294.

² A Kúria megfogalmazásában: „A bűncselekmény három szakaszát a kísérlethez viszonyíthatjuk: ami még nem kísérlet, az előkészület, ami több mint kísérlet, az befejezett bűncselekmény.” Kúria Bfv.III.1012/2019/9. [15].

³ Vö. a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 11. § (1) bekezdés. A joggyakorlatban erre bővebben lásd Legfelsőbb Bíróság 5/1999. BJE.

szóló jogegységi határozatot fogadott el, amelynek alkalmazása a bíróságok számára 2019. november 14. napjától kötelezővé vált [3/2019. BJE].⁴

A hivatkozott jogegységi döntésben tárgyalt minősítési kérdés megfelelő megválaszolása érdekében jelen tanulmány célja áttekintést nyújtani azon, elsősorban német büntetőjog-tudományban ismert teóriákról, amelyek az előkészületi büntetendőség elhatárolási problémáihoz kívánnak fogódzót adni. Ezen túlmenően a dolgozat – a bemutatott elméleti következtetések figyelembevételével – elemzi is a 3/2019. BJE rendelkezésében és indokolásában kifejtett elvi iránymutatásokat.

II. Az előkészületi cselekmények kriminalizációja mint kriminálpolitikai kérdés

Az előkészület a szándékos bűncselekmény megvalósulásának első stádiumát jelenti, amellyel az elkövető bűncselekményre irányuló szándéka és magatartása a külvilágban megjelenik.⁵ Tekintettel arra, hogy ezek a magatartások a védett jogi tárgyra nézve – a kísérlethez és a befejezettséghez képest – távoli veszélyt jelentenek, ezért a Btk. kimondja, hogy a legáldefinícióban rögzített egyes előkészületi cselekmények kizárólag a büntetőkódex kifejezett rendelkezése esetén büntetendők [11. § (1) bek.].

Az előkészületi magatartások kriminalizálása voltaképpen a büntetőjogi felelősség kiterjesztésének *időbeli síkon* megvalósuló formáját jelenti.⁶ A német szakirodalom e megközelítés alatt az ún. „*Vorverlagerung*” jelenséget érti, amely szerint a törvény egy korábban már kriminalizált cselekmény szempontjából, a kauzális folyamatban időben korábban kifejtett, további magatartást is büntetendővé nyilvánít.⁷ Kriminálpolitikai nézőpontból megállapítható, hogy a „*Vorverlagerung*” jelenség hazai büntetőjogban való érvényesülése *erősödőben van*. Mindezt jól mutatja, hogy – a befejezett bűncselekményként számon tartott, sui generis előkészületi diszpozíciókat ide nem értve – az 1961. évi Btk. (1961. évi V. törvény) és az 1978. évi Btk. (1978. évi IV. törvény) hatálybalépésekor még közel húsz, míg a jelenleg hatályos Btk. több, mint hatvan bűncselekmény esetében is büntetni rendeli az előkészületet. Ez a tendencia azon kriminálpolitikai törekvés következménye, amely szerint az országhatárokon átvélő terrorizmus, migrációval összefüggő

⁴ Megjegyzem a Kúriai Döntések folyóiratban BH2020. 164. számon, a közelmúltban publikált eseti döntés – a rablás bűncselekménye (Btk. 365. §) kapcsán – szintén az előkészület-kísérlet stádiumainak egymástól való elhatárolását helyezi a középpontba.

⁵ Így pl. NAGY FERENC: *A magyar büntetőjog általános része*. HVG-Orac, Budapest, 2008. 195. p. BELOVIC ERVIN: *A bűncselekmény megvalósulási szakaszai*. In: Belovics Ervin et al. (szerk.): *Büntetőjog I. Általános Rész. A 2012. évi C. törvény alapján*. HVG-Orac, Budapest, 292. p.

⁶ A bűnfelelősség expanziója értelmezhető *tárgyi síkon* is, amikor a jogalkotó a büntetőjogi védelem körét további elkövetési tárgyakra is kiterjeszti, de az elkövetési magatartások köre változatlan marad. SINN, ARNDT: *Vorverlagerung der Strafbarkeit – Begriff, Ursachen und Regelungstechniken*. In: Sinn, Arndt – Gropp, Walter – Nagy, Ferenc (Hrsg.): *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht*. V&R Unipress, Göttingen, 2011. 16. p. Erre példaként említhető a magyar büntetőjogból a zugírászat tényállása, amelynek esetében a jogalkotó 2018. január 1-jétől a büntetőjogi védelmet kiterjesztette a szabadalmi ügyvivői tevékenységre is (vö. Btk. 286. §). Szintén tárgyi „*Vorverlagerung*”-ot jelent a gyógyszerhamisítás kriminalizálása 2019. január 1-jétől (vö. Btk. 185/A. §).

⁷ SINN 2011, 16. p.; PUSCHKE, JENS: *Grund und Grenzen des Gefährdungstrafrechts am Beispiel der Vorbereitungseikte*. In: Hefendehl, Roland (Hrsg.): *Grenzenlose Vorverlagerung des Strafrechts?* Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, 2010. 23–24. pp.

kriminalitás, valamint általában véve a szervezett bűnözés jelentette veszéllyel⁸ szemben a cselekvésre és tettere kész állam képét kívánja a jogalanyok felé közvetíteni a társadalom megnyugtatása, és biztonságérzete növelése érdekében.⁹

Az ismertetett kriminálpolitikai tényezők hatására az előkészületi cselekmények büntetendőségének rendszere immár kifejezetten komplex képet mutat, így a korábban létrehozott egyes, osztályozási kategóriák újragondolása vált indokolttá.¹⁰ Ezáltal lehetőség nyílt azon cselekmények egymástól való elhatárolására, amelyeket a törvény már büntetni rendel, és amelyek még a büntetendőség körén kívül esnek.

III. Az előkészületi és kísérleti magatartások elhatárolásának elméleti megközelítései

Az előkészületi cselekmények fogalma a büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény 1951. január 1-jei hatálybalépéséig az anyagi jogban legáldefinícióval nem rendelkezett.¹¹ Erre figyelemmel az azt megelőző jogirodalom érdeklődésének középpontjában elsősorban e cselekmények definiálása, és e rendelkezésnek megfelelő egyes magatartások kísérleti stádiumtól való elhatárolása állt.¹² Ezt követően a vizsgálódások viszonyítási pontját szükségképpen már a törvényi fogalom-meghatározás jelentette.

⁸ Ehhez lásd KÓHALMI LÁSZLÓ: *A migráció és a kriminalitás néhány összefüggése*. Jura, 2016/1. 94–99. pp.; KÓHALMI, LÁSZLÓ: *Terrorism and Human Rights*. Journal of Eastern-European Criminal Law, 2016/1. 159–165. pp.; GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ: *Korrelációs kapcsolat az illegális migráció és a terrorizmus finanszírozásának volumene között*. In: Gaál, Gyula – Hautzinger, Zoltán (szerk.) *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői*. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2019. 217–224. pp.; GÁL, ISTVÁN LÁSZLÓ – NAGY, MELÁNIA: *Criminal regulations related to illegal migration once and now*. Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja / Journal of Institute of Criminological and Sociological Research 2018/2., 285–298. pp.; BARTKÓ RÓBERT: *Az illegális migráció elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései Magyarországon*. In: Új Nemzeti Kiválóság Program 2019/2020. Tanulmánykötet. Győr, 2020. 329–343. pp.; BARTKÓ, RÓBERT: *Irregular Migration and Terrorism in the European Union—An Analysis Based on Reports of EUROPOL and FRONTEX*. Advances in Politics and Economics, 2019/1. 16. p.

⁹ PUSCHKE 2010, 16. p. Hazai szakirodalomban a „szimbolikus büntetőjog” kategóriájához kapcsolatosan hasonló konklúzióra jut NAGY FERENC: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományában*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2013. 128. p.

¹⁰ Éppen ezért jelen joghelyzetben már vitathatónak tartom KÓNYA ISTVÁN azon álláspontját, amely szerint „Az előkészület a Büntető Törvénykönyv Általános Részének olyan intézménye, amely jól kidolgozott, vitathatatlan dogmatikai alapokon nyugszik és a jogalkalmazásban viszonylag kevés problémát okoz.” Lásd KÓNYA ISTVÁN: *A büntetőjogi felelősség*. In: Kónya István (szerk.): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. HVG-Orac, Budapest, 2013. 74. p.

¹¹ Az első előkészületi törvényi meghatározáshoz lásd Bt. 19. § (1) bek. Ebből következően az előkészület büntetendőségét ezt megelőzően az 1878. évi V. törvénycikk (ún. Csemegi-kódex) általában elvetette, csak kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekményekhez kapcsolódó, előkészítő jellegű magatartások kriminalizálásáról rendelkezett. Így például büntetni rendelte a felségsértésre tett előkészületet (133. §), a szövetséget, ha az felségsértésre, hűtlenségre (148. §), lázadásra (156. §) irányult, valamint az előkészülettel együtt jelentkező szövetséget a felségsértés, a hűtlenség, a lázadás, a hatóság elleni erőszak (170. §), a pénzhamisítás (205. §), a gyilkosság (288. §) és a gyújtogatás (428. §) esetében.

¹² A Csemegi-kódexhez kapcsolódó jogirodalom azt a cselekményt tekintette előkészületnek, amely a szándékos büntetendő cselekmény megvalósítására irányult anélkül, hogy a véghezvitel megkezdését magában foglalná; így többnyire azokat a cselekményeket, melyeket valamely büntett vagy vétség lehetővé tétele, biztosabb vagy könnyebb véghezvitele céljából követtek el. Ehhez lásd pl. FAYER LÁSZLÓ: *A magyar büntetőjog*

A normatív definíció megalkotása óta pedig a büntetőjogi szabályozás – a fentiekben megjelölt kriminálpolitikai célok elérése érdekében – folyamatos változáson esett át,¹³ amely odáig vezetett, hogy jelen joghelyzetben az előkészületi magatartások büntetendővé nyilvánításának már különböző formái léteznek. Erre figyelemmel a következőkben az előkészületi és a kísérleti stádium megkülönböztetésére a büntetőjog-tudomány által kidolgozott egyes elméleteket – a magyar szabályozástól elvonatkoztatva – mutatom be annak érdekében, hogy a főszabály szerint büntetlennek minősülő előkészítő magatartások a büntetőjogi felelősséget már megalapozó kísérleti stádiumtól elkülöníthetővé váljanak. Az egyes teóriák különböző jellemzőinek említése már megjelenik a korábbi hazai jogirodalomban,¹⁴ a tanulmány célkitűzésére tekintettel azonban ezen elméletek bemutatását az alábbiakban a német nyelvű jogtudományban kimunkált értelmezési eredmények alapján végzem el.

1. Objektív elméletek

Az objektív teóriák középpontjában eredendően azon gondolat áll, hogy a büntetőjogi beavatkozás akkor válik szükségessé, ha az oltalmazott jogi tárgy konkrét veszélyeztetettsége az elkövetett cselekménnyel összefüggésben fennáll.¹⁵ Az objektív megközelítés alapján pedig a jogi tárgy veszélyeztetettsége körében az orientációs pontot maga a törvényi tényállás, még pontosabban annak közelsége jelenti. ROXIN elismeri, hogy a „tényállás közelsége” („Tatbestandsnähe”) ténylegesen nem egzakt kategória, hanem egy objektív alapon nyugvó olyan zsinórmérték, amelyből a konkrét cselekmény minősítése levezethetővé válik.¹⁶

1. 1. Formál-objektív teória

E felfogás a kísérlet fogalmi körét kifejezetten restriktíven értelmezi azáltal, hogy annak kezdetét a tényállásszerű elkövetési magatartás megkezdéséhez kapcsolja.¹⁷ Ebből

kézikönyve I. Bevezető rész és Általános tanok. Franklin, Budapest, 1895. 195–197. pp.; BURSICS ZOLTÁN: *A magyar anyagi büntetőjog rövid összefoglalása*. Grill, Budapest, 1937. 62–63. pp.

¹³ Ennek áttekintéséhez lásd 3/2019. BJE VI.1. pont.

¹⁴ Ahogyan Nagy Ferenc arra a korábbiakban felhívta már a figyelmet: „Az előkészületről elmondható, hogy ezzel kapcsolatban a mai napig gyakorlatilag alig rendelkezünk specifikus irodalommal”. NAGY FERENC: *Stádiumok, elkövetők és szankciók (Gondolatok és reflexiók az új Btk. általános részi Tervezetéhez)*. Magyar Jog, 2008/12. 769. p. Foglalkozott azonban az előkészület-kísérlet fogalom-pár közötti elhatárolás elméleti megalapozásával az elmúlt századforduló szakirodalmában WCLASSICS GYULA: *A bűnkísérlet és bevégzett bűncselekmény. A tettesség és a részesség tana. II. kötet*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1887. 96–112. pp.; WCLASSICS GYULA: *A kísérlet és a részesség köréből*. In: *Büntetőjogi dolgozatok. Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának tünnepe*. Wessely és Horváth Könyvnyomda, Pécs, 1914. 317–325. pp.; HELLER ERIK: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Szent István Társulat, Szeged, 1931. 257–259. pp.; HEIL FAUSZTIN: *Büntetőjogi Tanulmányok. Anyagi büntetőjog – Általános rész*. Jogállam Kiadóhivatala, Budapest, 1911. 39–45. pp. A recens irodalomban ehhez lásd GÁL ANDOR: *Az előkészületi cselekmények büntetendővé nyilvánításának egyes típusairól*. Magyar Rendészet, 2018/3. 24–27. pp.

¹⁵ ESER, ALBIN – BOSCH, NIKOLAUS: § 22. In: Schönke, Adolf – Schröder, Horst (Hrsg.): *Strafgesetzbuch Kommentar*. C.H. Beck, München, 2014. 417. p.

¹⁶ ROXIN, CLAUDIUS: *Strafrecht Allgemeiner Teil. Band II*. C.H. Beck, München, 2003. 362. p.

¹⁷ JESCHECK, HANS-HEINRICH – WEIGEND, THOMAS: *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil. 5. Auflage*. Duncker&Humblot, Berlin, 1996. 519. p.

következően az előkészület és a kísérlet elhatárolása voltaképpen az érintett bűncselekményi tényálláshoz kapcsolódó szubszumciós vizsgálat alapján oldható meg: ha a történeti tényállásban foglalt cselekmény részben a bűncselekményi tényállás körébe vonható, akkor az adott bűncselekmény már kísérleti stádiumban valósul meg.¹⁸

ROXIN és az ESER-BOSCH szerzőpáros szerint e szemlélet érdeme garanciális szempontból az, hogy a kísérletet a kötelezően alkalmazandó törvényi tényállásba inkorporálja, így az elhatárolás alapját maga a norma szövege jelenti.¹⁹ A formál-objektív koncepció hátrányaként említhető ugyanakkor, hogy kizárólag olyan bűncselekményi tényállások esetében alkalmazható, amelyek elkövetési magatartása ismérvekkel részletesen körülírt, így a részbeni tényállás-megvalósítás kérdésében egyértelműen állást lehet foglalni.²⁰

Ebből fakadóan a teória nem szolgáltat tényleges elhatárolási alapot az olyan akár tevessel, akár mulasztással megvalósítható bűncselekmények²¹ többsége esetében, ahol az elkövetési magatartás nem konkrétan meghatározott.²² Így az ún. nyitott törvényi tényállások, vagy a keretdiszpozíciós norma által meghatározott szabályok megszegésében álló bűncselekmények esetében ezen elmélet nem feltétlenül igazít el a stádiumtani minősítés kérdésében. Szintén e megközelítés hátrányos hatásaként említi továbbá a francia és német szakirodalom azon körülményt, amely szerint az elhatárolás tényálláshoz kapcsolódása a kísérlet fogalmi körét jogtárgyvédelmi szempontból túlzottan leszűkíti, ami társadalomra egyébként veszélyes cselekmények büntetlenül hagyását eredményezheti.²³

1. 2. Matriál-objektív teória

A német jogirodalomban az ún. matriál-objektív elhatárolási elmélet megalapozása REINHARD FRANK nevéhez köthető.²⁴ A teória lényege szerint a cselekmény akkor juthat a kísérlet szakába, ha az az általános és természetes életszemlélet szerint már az adott bűncselekmény által oltalmazott jogi tárgyra nézve konkrét és tényleges veszélyt jelent. E megközelítés meghatározó eleme, hogy az emberi magatartás büntetőjogi minősítése eloldódik a konkrét tényálláshoz kapcsolódó szubszumciós eredménytől, ennek következtében olyan cselekmények is kísérletet valósíthatnak meg, amelyek még részben sem tekinthetők tényállásszerűnek, a jogi tárgyra nézve azonban már konkrét fenyegetést je-

¹⁸ ROXIN 2003, 362. p., ZACZYK, RAINER: § 22. In: Kindhäuser, Urs – Neumann, Ulfrid – Paeffgen, Hans-Ulrich (Hrsg.): *Strafgesetzbuch. Band 1. Nomos*, Baden-Baden, 2010. 910. p., BROCKHAUS, MATTHIAS: *Die strafrechtliche Dogmatik von Vorbereitung, Versuch und Rücktritt im europäischen Vergleich*. Verlag Dr. Kovac. Hamburg, 2006. 41. p.; FISCHER, THOMAS: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. C.H. Beck, München, 2008. 196. p.

¹⁹ ROXIN 2003, 364. p.; ESER-BOSCH 2014, 423. p.

²⁰ GROPP, WALTER: *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Springer, Berlin-Heidelberg, 2005. 309. p.

²¹ E deliktumok három csoportjának elkülönítéséhez lásd NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog I. Általános rész*. Iuriperitus, Szeged, 2014. 161–162. pp.

²² SZOMORA ZSOLT: *Die ungarische Versuchsdogmatik*. In: Sinn, Arndt – Gropp, Walter – Nagy, Ferenc (Hrsg.): *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht*. V & R Unipress, Osnabrück, 2011. 168–169. pp.

²³ BROCKHAUS 2006, 42. p.; WESSELS, JOHANNES – WERNER, BEULKE: *Strafrecht. Allgemeiner Teil. 42. Aufl.* C.F. Müller, Heidelberg, 2012. 230. p.

²⁴ FRANK, REINHARD: *Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich nebst dem Einführungsgesetz, 18. Aufl.* Tübingen. 1931. StGB § 43. p.

lentenek. Így *Gropp* példája szerint nem csupán a lőfegyver emberölési szándékkal történő elsütése, hanem a fegyver ravaszának ilyen szándékkal történő megérintése is már kísérletként lehet értékelendő.²⁵

1. 3. Féltreérthetlenségi elmélet

Az ún. féltreérthetlenségi teória alapján kísérleti stádiumba akkor lép a cselekmény, amikor a külvilágban megjelenő magatartásból egyértelműen és kétséget kizáróan a bűncselekmény elkövetésére vonatkozó szándék fennálltára lehet következtetést vonni.²⁶ Ebből adódóan, amennyiben a cselekmény az objektív körülmények alapján megcáfolhatóan bűncselekmény elkövetésére irányul, a szándékot a tárgyi tényezők alapján vélelmezni kell, és az érintett deliktum kísérlete megállapításának van helye. Így a francia szakirodalom által szolgáltatott példa szerint elegendő a lopás kísérletének megállapításához már az, ha az elkövető a gépjárművet feltörve, annak utasterébe jut.²⁷

2. Szubjektív elmélet

A szubjektív elhatárolási koncepció lényege szerint a bűncselekmények stádiumtani minősítése során csak az elkövető tudattartalma jelenthet eligazodási pontot, lévén a büntetőjogi felelősség alapját is a bűnösség képezi (*bűnösségen alapuló felelősség elve – nulum crimen sine lege culpa*).²⁸ A teória szerint a szándék külvilágban való megjelenése már az adott cselekmény büntetendőségének alapját jelenti, a törvényi tényállás pedig a cselekmény irányultságára vonatkozóan (a szándék konkretizálása során) nyújt eligazodási pontot. Ebből fakadóan a kísérlet és előkészület közötti éles elhatárolás is szükségtelen, mivel azon cselekmények, amelyek már az adott bűncselekmény elkövetésére vonatkozó szándék megnyilvánulásaként foghatók fel, kísérletként értendők. Azok a magatartások, amelyek bűnösség síkján e szintet nem érik el, büntetőjogilag irreleváns cselekményeknek minősíthetők, amelyek a szubjektív felfogás szerint büntetőjogi felelősséget még nem alapozhatnak meg. Következtetésként állapítható meg, hogy a tisztán szubjektív felfogás elfogadása a kísérleti büntetendőség hatókörét – az előkészületi stádium külön tartásának szükségtelenné tételével – összességében kiszélesíti.²⁹

3. Konklúziók az uralkodó magyar állásponttal összefüggésben

Ahogy a fentiekben már utaltam rá, a magyar büntetőjogi szabályozás stádiumtani szempontból kifejezetten az objektivista megközelítés talaján áll, amelyet a büntetőkódex által juttat kifejezésre, hogy a szándékos bűncselekmény kísérletének büntetendőségét

²⁵ GROPP 2005, 310. p.

²⁶ A koncepció kidolgozója a francia büntetőjogban a ROGER MERLE – ANDRÉ VITU szerzőpáros. Lásd BROCKHAUS 2005, 43–45. pp.

²⁷ BROCKHAUS 2006, 44. p.

²⁸ Ezen elv bűncselekménytani vetületéhez lásd NAGY FERENC: *A bűnösségen alapuló felelősség elvéről*. In: Tóth Károly (szerk.) *Emlékkönyv dr. Tokaji Géza c. egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1996. 186–193. pp.

²⁹ WESSELS – BEULKE 2012, 230. p.

hagyományosan az *elkövetés megkezdéséhez* kapcsolja.³⁰ E következtetést a hazai szakirodalomban HOLLÁN MIKLÓS³¹ és SZOMORA ZSOLT³² is levonja azáltal, hogy a hatályos szabályozást a formál-objektív elmélettel hozza összefüggésbe.

Így az elkövetés megkezdéséhez legalább a különös részi törvényi diszpozíció objektív tényállásának – közelebről: a bűncselekmény elkövetési magatartásnak vagy elkövetési módjának³³ – részbeni megvalósítása szükséges.³⁴ Ez az értelmezés világos határ húzására alkalmas azon bűncselekmények esetében, ahol az elkövetési magatartás kifejezetten, és nem utalással meghatározott. Mivel az ún. nyitott törvényi tényállások (pl. emberölés, testi sértés), vagy a keretdiszpozíciós norma által meghatározott szabályok megszegésében álló bűncselekmények (pl. hűtlen kezelés, szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése) esetében a formál-objektív teória nem feltétlenül igazít el, a jogalkalmazót az elkövetési magatartás részbeni megvalósulására vonatkozó állásfoglalásakor a jogi tárgy elleni támadás mértéke befolyásolhatja.

E gondolati egység összegzéseként elmondható, hogy a magyar büntetőjogban uralkodó formál-objektív megközelítés alapján a befejezetlen bűncselekmény stádiumtani minősítését alapvetően a különös részi törvényi tényállás ismérvei határozzák meg. Abban az esetben, ha a tényállás-szerkesztés sajátosságai okán az elkövetés megkezdésének értelmezése nehézséget okoz, a magyar büntetőjog kiegészítő jelleggel a materiál-objektív teóriát is értékesíti azáltal, hogy a kísérlet-előkészület elhatárolása a védett jogi tárgy ténylegesen veszélyeztetettségén alapul.

IV. Az előkészület büntetendőségének egyes formáiról

1. Teljes körű előkészületi büntetendőség

Az előkészület kriminalizálására vonatkozó jogalkotói szándék többféle módon jelenik meg a hatályos büntetőkódexben. A törvény büntetendővé nyilváníthatja valamennyi előkészületi magatartást oly módon, hogy az „*előkészület*” szó használatával visszaül az általános részi diszpozícióra. Ebben az esetben a cselekmény büntetendőségét a Btk. általános és különös

³⁰ Így a kísérleti stádium megnyílásával összefüggésben a Csemegi-kódex (1878. évi V. tc. a magyar büntető-törvénykönyv a büntettekről és vétségekről 65. §), a Bt. (17. §) és az 1961. évi Btk. (1961. évi V. tv. a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 9. §) a „véghezvitel megkezdéséről” rendelkezett; míg az 1978. évi Btk. (1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 16. §) és a hatályos büntetőkódex (Btk. 10. §) az „*elkövetés megkezdéséről*” szól.

³¹ HOLLÁN MIKLÓS: *Stádiumok*. In: Kis Norbert (szerk.): *Büntetőjog I. Általános Rész. Alapismertek a közgazgatási szakemberképzés számára*. Dialog-Campus, Budapest–Pécs, 2013. 191. p.

³² SZOMORA 2011, 158. p., 164. p.

³³ HOLLÁN szerint az elkövetési mód kifejtése csak akkor hoz létre kísérletet, ha annak megvalósítására a szándékolt elkövetési magatartással szoros tér- és időbeli kapcsolatban kerül sor. HOLLÁN 2013, 191. p. Ennek eklatáns példaként említhető a tanulmány bevezetőjében már hivatkozott jogeset, amelyben a Kúria a sértettel szemben – az idegen dolog elvétele céljából kifejtett – élet, illetve testi épség elleni közvetlen fenyegetést a rablás törvényi tényállásának elkövetési magatartása megkezdéseként értelmezte. BH2020. 164.

³⁴ Ennek a joggyakorlatban történő megerősítésére lásd Kúria Bfv.III.1012/2019/9. [13]–[19]. Kúria Bhar.III.561/2016/4. [59]–[63].

részében foglalt rendelkezések voltaképpen együttesen alapozzák meg: a Btk. 11. § (1) bekezdésében meghatározott egyes elkövetési magatartások ugyanis ténylegesen a különös részi tényálláshoz kapcsolódnak, és csak arra tekintettel válhatnak értelmezhetővé.

E büntetendőségi forma dogmatikai sajátossága, hogy „mivel az előkészület alanya még részben sem valósítja meg annak a bűncselekménynek az elkövetési magatartását, amelyre az előkészület irányul, a bűncselekmény elkövetésének előkészületi szakaszában nem lehet tettesek és részesek között különböztetni, s egy előkészületi cselekménynek nincs kísérlete.”³⁵ A büntetőjogi felelősség kérdésében történő állásfoglalás során szintén lényeges körülmény, hogy e kriminalizációs változat eseteiben az előkészülettől való önkéntes visszalépés mint büntethetőséget megszüntető egyéb ok [Btk. 11. § (3) bekezdés] alkalmazható.

Ahogy korábban említettem, e változatra több, mint hatvan bűncselekmény esetében is találunk példát a hatályos büntető anyagi jogban. Ez a szabályozási modell a Btá. óta alkalmazott, és jelenleg (még) ez tekinthető általánosan érvényesülőnek.

2. Nem teljes körű előkészületi büntetendőség

Lehetséges továbbá az is, hogy a jogalkotó csak meghatározott előkészületi cselekményt von be a büntetőjogi szabályozás körébe, ekkor a többi, a Btk. 11. § (1) bekezdésében meghatározott magatartás tanúsítása *argumentum a contrario* nem keletkeztethet büntetőjogi felelősséget. Az ilyen típusú előkészületi alakzat a befejezett bűncselekményhez kapcsolódó ún. *valódi előkészület*,³⁶ vagyis *nem sui generis* deliktum, amelytől az önkéntes visszalépésre van törvényes lehetőség.³⁷ HOLLÁN szerint mindez a logikai értelmezésből következik, mivel *sui generis* bűncselekmények közé besorolása által kizárnánk az elkövetőt az előkészülettől való önkéntes visszalépésre vonatkozó büntethetőséget megszüntető ok [Btk. 11. § (2) bek.] alkalmazásának lehetőségéből csak azért, mert a törvény egy előkészületi magatartást rendel büntetni, jóllehet azoknál a deliktumoknál, ahol valamennyi előkészületi magatartás büntetendő erre van törvényes lehetőség. Ezen álláspont dogmatikai helyességét igazolja azon további érv is, hogyha ezeket a tényállásokat *sui generis*nek fogadjuk el, kísérletük nem lenne fogalmilag kizárt, miáltal a kísérlet körén belül további (materiális értelemben)³⁸ előkészületi cselekmények is megalapozhatnák a büntetőjogi felelősséget. Mindez pedig a jogalkotói szándékkal nyilvánvalóan ellentétes lenne, hiszen a törvény kifejezetten csupán egy előkészületi magatartást pónalizál.

³⁵ Kúria Bhar.II.744/2019/3. [44].

³⁶ HOLLÁN MIKLÓS: *A bűncselekmény közös elkövetésében való megállapodás a magyar büntetőjogban*. Jogelméleti Szemle 2006/3.; TOKAJI GÉZA szerint a valódi előkészületi jelleg abból is adódik, hogy az ilyen bűncselekmény jogtárgy-veszélyeztető volta kizárólag a befejezett bűncselekményhez fűződő viszonyából, és nem pedig önálló szabályozásából fakad. TOKAJI GÉZA: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984. 334. p.

³⁷ Korábban ettől eltérő álláspontra helyezkedett VARGA ZOLTÁN akkor, amikor a pénzmosás elkövetésében megállapodást befejezett bűncselekménynek tekintette, az újabb (2009-es), még a korábbi Btk.-hoz írt kommentárban azonban már – megváltoztatva álláspontját – a tényállást valóságos előkészületként fogja fel. VARGA ZOLTÁN: 303. § In: Jakucs Tamás (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2004. 1194. p.; VARGA ZOLTÁN: 303. § In: Varga Zoltán (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2009. 1289. p.

³⁸ A materiális értelemben vett előkészületet elismerő – a recens magyar jogirodalomban kevésbé ismert – teória egy dogmatikai kategória, amely az előkészületfogalmat tágítja akképpen, hogy nemcsak a Btk. 11. § (1)

Erre a kategóriára példaként hozható az üzletszerű kerítés elkövetésében való megállapodás [Btk. 200. § (6) bek.] vagy a szexuális erőszakhoz szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítása [Btk. 197. § (5) bek.].³⁹

3. Előkészületi büntetendőség befejezett bűncselekményként

3. 1. Sui generis előkészületi büntetendőség

Az előkészületi büntetendőség törvényi kifejezése történhet úgy is, hogy a büntető-törvény a kriminalizálni kívánt előkészületi cselekményt egy önálló bűncselekmény elkövetési magatartásaként, *sui generis módon* határozza meg.⁴⁰ Ennek az esetkörnek eklatáns példája lehet az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijáratlósága (Btk. 424. §) vagy a hamis tanúzásra felhívás (Btk. 276. §) is.

E büntetendőségi forma büntetőjog-dogmatikai sajátosságaira külön is érdemes kitérni. A büntetőjogi jogszabálytan egyik alapvető tételének számít az, hogy a jogalkotó a büntetőjogi felelősséget megalapozó különös részi tényállásokat befejezett, önálló tettesi alakzatban határozza meg. Abban az esetben, ha ezek a diszpozíciók elkövetési magatartásként olyan cselekményeket jelölnek meg, amelyek a Btk. Általános Része alapján más deliktumot érintően – adott esetben további törvényi feltételek teljesülése esetén⁴¹ – egyébként is büntetendők lennének (pl: előkészület, felbujtás, bűnsegély)⁴² akkor *sui generis* bűncselekményi tényállásról szólnunk, hiszen a büntetőjogi felelősséget kifejezetten már nem az általános részi diszpozíció, hanem ez a különös részi rendelkezés mint önálló deliktum alapozza meg. Az előkészületi magatartás befejezett⁴³ bűncselekményként történő szabályozása az alábbi jogkövetkezményeket eredményezi:

bekezdésében meghatározott cselekmények minősülnek a büntetőjog-tudományban előkészületnek, hanem azok a különös részi tényállások is, amelyek tényállási elemeik tartalmánál fogva egy másik deliktum előkészületeként foghatóak fel. A KARSAI – SZOMORA szerzőpáros ismerteti – a korábbi Btk. kapcsán, de a hatályos kódex alapján is helytálló – azon példát, amely a közokirat-hamisítás két alakzatát [Btk. 342. § a) és b) pontok] helyezi el ilyen viszonyrendszerben. KARSAI, KRISZTINA – SZOMORA, ZSOLT: *Anknüpfungspunkte für eine Vorverlagerung im ungarischen Strafgesetzbuch – Eine Bestandsaufnahme*. In: Sinn, Arndt [et al.] (Hrsg.): *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht. Eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und ungarischen Strafrechts*. V&R Unipress, Göttingen, 2011. 316. p.

³⁹ 2020. december 31. napjáig e kategóriába volt sorolandó a pénzmosás elkövetésében megállapodás [Btk. 399. § (5) bek.] is. Azonban a pénzmosás tényállását 2021. január 1-jei hatállyal módosítja a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról 2020. évi XLIII. törvény 53. §-a. E módosítás következtében 2021. január 1-jétől a pénzmosásra irányuló valamennyi előkészületi cselekmény büntetendővé válik [Btk. 399. § (9) bek.].

⁴⁰ Ehhez bővebben lásd GÁL ANDOR: *A sui generis előkészületi bűncselekmények egyes dogmatikai kérdéseiről*. In: Hack Péter – Koósné, Mohácsi Barbara (szerk.): *Emberek őrzője. Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére, 1. kötet*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. 97–104. pp.

⁴¹ Ilyen további feltétel alatt értem például az előkészület viszonylatában azt, hogy a másik bűncselekmény előkészületét a törvény büntetni rendelje.

⁴² Kivételesen *sui generis* kísérleti bűncselekményt is szabályoz a Btk., erre a kategóriára HOLLÁN MIKLÓS az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása [Btk. 254. § (1) bek.], illetve a züllött életmódra rábírt törekvéssel elkövetett kiskorú veszélyeztetése tényállását [Btk. 208. § (2) bek.] hozza példaként. HOLLÁN 2013, 187. p.

⁴³ Ez az ismérv a bűncselekmény *sui generis* jellegéből már magától értetődően következik, így egymás mellett történő említésük nem szükséges. Befejezett, *sui generis* bűncselekmény kifejezésre lásd BALOGH ÁGNES: *A*

1. Az előkészülettől való önkéntes visszalépés [Btk. 11. § (2) bek.] mint büntethetőséget megszüntető egyéb ok nem alkalmazható.
2. A bűncselekmény (a valódi előkészülettel ellentétben) kísérleti stádiumban is megvalósulhat.⁴⁴
3. A bűncselekményhez kapcsolódhat felbujtás vagy bűnszegély.

Utóbbi megállapítással összevetésben emelendő ki azon joggyakorlati értelmezés, amely szerint külön rendelkezéssel, önálló tényállásban büntetendővé tett előkészületi magatartás elkövetője kizárólag önálló tettes lehet.⁴⁵ Így a Kúria irányadó judikatúrája szerint a sui generis büntetendőség eseteiben „[...] társtettesi, felbujtói és bűnszegédi elkövetői alakzat – függetlenül attól, hogy az elkövető az elkövetés céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik vagy a közös elkövetésben megállapodik, illetőleg ezen magatartások közül egyet, többet vagy valamennyit tanúsítja-e.”⁴⁶

Nem nehéz belátni, hogy az előkészület ilyen formában történő kriminalizálása az elkövetőre nézve in abstracto hátrányosabb, jöllehet ezt a képet árnyalhatják egyéb tényezők. Ilyen lehet például büntethetőséget megszüntető ok társítása a sui generis deliktumhoz [pl. Btk. 424. § (2) bek.], valamint kísérlet esetén a befejezettség elmaradását a bíróság enyhítő körülményként is értékelheti a büntetéskiszabás körében.⁴⁷

3. 2. Kvázi sui generis előkészületi büntetendőség

Tovább tágítva a dogmatikai kategóriát, megkülönböztethetők még *kvázi sui generis* előkészületi tényállások is,⁴⁸ amelyeket NAGY FERENC rendszeridegen, besorolhatatlan előkészületi bűncselekmények között tart számon.⁴⁹ Alapvető ismérvük, hogy a jogalkotó olyan előkészületi jellegű magatartást rendel önálló deliktum keretében büntetni, amely egyébként tartalmilag az előkészület legáldéfiníciójának valamely tartalmi elem (pl. a szubjektív oldalon a célzat) hiánya miatt nem feleltethető meg. Példaként erre a speciális kategóriára a pénzhamisítás elősegítése (Btk. 390. §), vagy a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés elősegítése (Btk. 394. §) szolgálhat.

kísérlet és az előkészület, az önkéntes elállás, az önkéntes eredményelhárítás, felelősség a maradék-bűncselekmény miatt. In: Balogh Ágnes – Kóhalmi László: *Büntetőjog I. Általános rész.* Dialog-Campus, Budapest-Pécs, 2007. 72. p.

⁴⁴ Megjegyezhető, hogy a korábbi szakirodalomban olvasható ezzel ellentétes, ám már meghaladottnak tekinthető olyan álláspont, amely a kísérleti megvalósulást befejezett bűncselekményként szabályozott előkészület esetében kizárta. BURSICS 1937, 64. p.

⁴⁵ Kúria Bhar.II.744/2019/3. [44]; Kúria Bfv.II.758/2016/6.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Lásd Kúria 56. BK vélemény III. 1. pont

⁴⁸ Ennek a kategóriának az elkülönítése korábban megjelenik HOLLÁN MIKLÓSNÁL és az AMBRUS – DEÁK szerzőpárosnál is. HOLLÁN 2013, 187. p.; AMBRUS ISTVÁN – DEÁK ZOLTÁN: *Súlyponti kérdések a bankkártyával kapcsolatos bűncselekmények köréből.* Belügyi Szemle, 2011/2. 94. p.

⁴⁹ NAGY 2014, 161. p.

V. A bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék felhívás nélküli kinyilvánítása mint előkészületi cselekmény

A Kúria 3/2019. BJE határozatában kimondta, hogy a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék felhívás nélküli kinyilvánítása is alkalmas lehet bűncselekmény megállapítására. Ezen új, a joggyakorlat számára kötelező rendelkezés rendszertanilag a bűncselekmény elkövetésére „vállalkozás” előkészületi fordulat körébe sorolható, amely a fentiekben, a IV.1. pontban taglalt büntetendőségi forma keretében nyert szabályozást.⁵⁰ A jogegységi döntés indokolásában foglaltak az alábbiak szerint rekonstruálhatók.

1. A jogegységi eljárás lefolytatásának indokoltsága

A Kúria Büntető Kollégiumának kollégiumvezetője a jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében indítványozta.⁵¹

A kollégiumvezető indítványában két kúriai döntésre hivatkozott, amelyekben ugyanazon jogkérdést érintően a Kúria tanácsai eltérő következtetésre jutottak.

1. 1. A tények

A) A Kúria Bhar.III.561/2016/4. sz. határozatában értékelt cselekmények

A terhelt a devizahitelesek megsegítését célul tűzve „2013. évi MIC. számú devizarabszolja felszabadító törvény” elnevezésű, általa törvényjavaslatnak tekintett fogalmazványt készített és juttatott el az országgyűlési képviselőkhez. Arra nézve a terhelt nem rendelkezett adatokkal, hogy az valamennyi címzetthez megérkezett-e, és az országgyűlési képviselők az írás tartalmát megismerték-e.

A terhelt 2013. június 25-ét követően, de 2013. augusztus 4. napját megelőzően – pontosabban meg nem határozható időpontban – a tartózkodási helyén elkészítette, majd az általa szerkesztett weboldalra „Levél az Országgyűlés Elnökének” megjelöléssel feltöltötte, és ezáltal bárki számára megismerhetővé tette az általa készített „Fogadalom” megnevezésű írást az alábbi tartalommal: „Vállalom, hogy a népiirtás csökkentése érdekében azt az országgyűlési képviselőt, aki a – <http://devizarabszolja.5.mp.eu/weboldalon> nyomtatható – 2013. évi MIC. számú, devizarabszolja felszabadító törvényt 2013. augusztus 20-ig nem szavazza meg, állampolgártársaim számára példamutatóan, alkalom kínálta időben, helyen és módon kivégzem.”⁵²

B) A Kúria Bfv.II.224/2019/5. számú határozatával elbírált történeti tényállás

A terhelt 2018 február-március hónapjában Facebook Messengeren és személyes beszélgetések alkalmával két középiskolai osztálytársának, egy iskolatársának és egy ismerősének – valamennyien kiskorúak – azt az üzenetet közvetítette, hogy a gimnáziumukban

⁵⁰ Vö. Btk. 11. § (1) bekezdés negyedik fordulata.

⁵¹ A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 32. § (1) bekezdés a) pont; 33. § (1) bekezdés a) pont.

⁵² 3/2019. BJE I.1.a. pont.

több személyt lelő, ezt követően öngyilkosságot követ el. Üzeneteiben többek között azt írta, hogy „meséltem neked az emberölési vágyaimról?“, „egy fiú és egy lány tömeggyilkosságot követ el együtt és a végén lelövik magukat, és ismernél engem [...] tök jó lenne, nem?“. Egyik osztálytársának arra a kérdésére, hogy „miért jó nektek, hogy megöltök más embereket“, azt válaszolta, hogy „mert élveznénk, meg érdekelne“. Terve nyomatékául egyrészt átküldte a Floridában 2018 februárjában történt, több halálos áldozatot követelő iskolai lövöldözéses vérengzés amatőr videóját azzal a megjegyzéssel, hogy felkeltették benne a korábban már érzett ölési vágyat. Küldött egy olyan linket is, melyet megnyitva egy duplatáras sorozatlövő gépkarabély képe és leírása látható; azt közölve, hogy nincs lőfegyverük. Egyik osztálytársának azt írta: „[...] most azon gondolkoztam, hogy mi lenne, ha lőfegyvert vinnék az iskolába [...]“.

Az osztálytársainak átküldött videóhoz azt a megjegyzést fűzte, hogy a velük történt beszélgetései ismét felkeltették benne a korábban már érzett ölési vágyat, majd azt az üzenetet küldte ismerősének, hogy társát azért nem nevezi meg, hogy barátja ne tudja „meglékelni a tervet.“

Az elküldött üzenetek, az azt nyomatékosító videófelvétel, valamint a gépkarabély képe komoly félelmet keltettek az érintettekben, akik a terhelt mentális állapota, pszichiátriai kezelése miatt tartottak attól, hogy a terveiben megfogalmazott cselekményt véghez viszi. A terhelt kijelentéseit az érintettek komolyan vették, mert először az iskolában, majd a hatóságok felé jelentették a történeteket, egyik osztálytársa az iskolába sem mert bemenni.

A terhelt több ember megölésére irányuló szándéka komoly volt.⁵³

1. 2. A tényállások eltérő jogi megítélései a Kúria gyakorlatában

A fentiekben bemutatott mindkét cselekménysor lényege abban ragadható meg, hogy az elkövető nyilvánosságra hozta – a bíróságok által komoly elhatározással párosuló – azon kijelentéseit, amely szerint más személyek sérelmére emberölési magatartásokat fog kifejteni.

Az „A” esetben a harmadfokú bíróságként eljáró Kúria arra következtetésre jutott, hogy az ilyen tartalmú terhelti megnyilatkozás az ölési szándék egyoldalú kihirdetését foglalja magában, és annak fogadalommal történő megerősítése komoly elhatározást bizonyít, amely megvalósításának reális lehetősége nem zárható ki, így az a „vállalkozás” fordulat alapján emberölés előkészületeként [Btk. 160. § (3) bek.] értékelendő.⁵⁴

A „B”-vel jelölt példában ugyanakkor a Kúria felülvizsgálati tanácsa arra az álláspontra helyezkedett, hogy jóllehet az alapügyben eljáró bíróságok mérlegelése szerint a terhelt több ember megölésére irányuló szándéka komoly volt, azonban a tényállás egészéből az tűnik ki: a terheltben nem alakult ki az egy vagy több ember megölésére irányuló szándék, a döntésig jutó emberölési akarat, a tényleges ölési szándék, arról voltaképpen csupán vizionált.

⁵³ 3/2019. BJE I.2. pont.

⁵⁴ A harmadfokú bíróság vizsgálta a terrorcselekménnyel fenyegetés büntette (Btk. 316. §) szerinti minősítés lehetőségét is, azonban azt arra tekintettel vetette el, hogy az irányadó tényállás szerint a vádlott a fogadalmát – azon túl, hogy azt egy weboldalon nyilvánosságra hozta – az országgyűlési képviselők részére nem továbbította. BH2016. 294. [55].

Abból a tényből kiindulva, hogy a terhelt az ölési vágyának állapotáról, helyzetéről üzeneteiben közvetített, a több személy lelövésének szándékára vont következtetés nem más, mint a megállapított tényekből további tényre vont téves következtetés.⁵⁵

A Kúria kifejtette továbbá, hogy az előkészületi magatartások – az elkövetés tárgyi feltételeinek biztosításán túl – olyan verbális avagy írásbeli gondolatközlések, amelyek az adott elkövető szempontjából ugyan egyoldalúak, de egyaránt *máshoz kötendők*: bűncselekmény elkövetésére irányulóan felhív más; ajánlkozik másnak; vállalkozik más felhívására; a közös elkövetésben egymás között megállapodnak. Az „vállalkozik” tehát bűncselekmény elkövetésére, aki más ez irányú felhívását elfogadja.⁵⁶

A „vállalkozik” előkészületi magatartás – mivel ez más bűncselekmény elkövetésére irányuló felhívásának elfogadása – nem értelmezhető úgy, hogy magába foglalja azt is, amikor a bűncselekmény elkövetésének „vállalása” más személy kapcsolódó magatartásához nem kötött pusztán egyoldalú kinyilatkoztatás.⁵⁷

Így a felülvizsgálati tanács összességében arra a konklúzióra jutott, hogy az egyébként már ténylegesen kialakult ölési szándék egyoldalú kinyilatkoztatását a hatályos Büntető Törvénykönyv nem rendeli büntetni. A Kúria álláspontja szerint a *de lege lata* irányadó joghelyzetben a jogalkotónak kell mérlegelnie, hogy az általa eddig pönalizált előkészületi magatartások mellett, a már kialakult ölési szándék egyoldalú kinyilvánításának, illetve közlésének a büntetőjogi fenyegetettségét is meg kívánja-e teremteni.⁵⁸

1. 3. A jogegységi indítvány által helyesnek ítélt álláspont

A Kúria kollégiumvezetője az előzőekben A) pontban feltüntetett határozat értelmezésével értett egyet. Kiemelte, hogy ezen elvi álláspont helyességét támasztja alá a BH2015. 322. számon közzétett jogeset is, amelyben az eljáró tanács az alábbi következtetésre jutott: „Előkészületi cselekménynek nemcsak az tekinthető, amely önmagában megteremti a bűncselekmény elkövetésének közvetlen lehetőségét, hanem minden olyan (egyenes) szándékos tevékenység is, amely alkalmas a célzott bűncselekmény elkövetésének feltételeit akár közvetetten elősegíteni.” Így véleménye szerint a B) pontban jelzett határozatnak az előkészület elkövetési magatartása kapcsán kifejtett jogi érvelése szűkítő értelmezés eredménye. Ennek megfelelően indítványozta, hogy a jogegységi tanács állapítsa meg: bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék felhívás nélküli kinyilvánítása is alkalmas lehet bűncselekmény megállapítására.

2. A jogegységi határozatban foglalt elvi álláspont értékelése

A Kúria jogegységi tanácsa a jogegységi indítványban foglaltakkal egyetértett. A jogegységi tanács álláspontom szerint megfelelően alkalmazta a *történeti, a nyelvtani és a logikai értelmezés* módszereit, és így megalapozottan következtetett a Kúria Bhar.III.561/2016/4. számú határozatban foglalt elvi megközelítés helyességére.

⁵⁵ Kúria Bfv.II.224/2019/5. [42].

⁵⁶ Kúria Bfv.II.224/2019/5. [78].

⁵⁷ Kúria Bfv.II.224/2019/5. [88].

⁵⁸ Kúria Bfv.II.224/2019/5. [72].

2. 1. A történeti interpretáción alapuló érvek

Ahogy arra már a fentiekben kitértem, az előkészület törvényi meghatározása a Btá. óta ismert az anyagi büntetőjogban.⁵⁹ E definíció még ismerte a „felhívás folytán vállalkozás” előkészületi cselekményét. Az 1961. évi Btk. óta azonban e fordulat már a legáldefinícióban nem szerepel: a „vállalkozik” fordulat elől ugyanis elmaradt az „erre felhívás folytán” szövegrész.

Így voltaképpen *történeti interpretáció* alapján a jogegységi tanács – véleményem szerint helyesen – arra az álláspontra helyezkedett, hogy az „*elkövetésre vállalkozik*” fordulat megvalósulásához a hatályos törvény a Btá. szabályozásától eltérően nem kívánja meg, hogy ez a vállalkozás más felhívására történjék. Ebből adódóan vállalkozni tehát saját elhatározásból, más személy befolyásától mentesen is lehet, és ha a törvény valamely különös részi magatartás előkészületét büntetni rendeli, úgy a szabad akarat alapján kialakult szándék közlése is előkészületet valósíthat meg.

2. 2. A nyelvtani értelmezés eredménye

Ezen túlmenően a Kúria vizsgálta a „vállalkozás” ismérvét szemantikai nézőpontból is. Így a vállalkozás nem csupán felhívás vagy ajánlat elfogadását, elvállalását jelentheti, hanem azt is, ha valaki elszánja, eltökéli magát valamire, arra hogy gondolatát, akaratelhatározását, tervét véghez vigye. Amennyiben e szándéka a külvilágban tett vagy közlés formájában megjelenik, az önálló elhatározás, vagyis nem más, mint vállalkozás.⁶⁰

2. 3. A hasonlatossági érven alapuló interpretációs megközelítés

A Btk. 11. § (2) bekezdés *b*) pontja alapján nem büntethető előkészület miatt, aki – egyebek mellett – az *elkövetés elhárítása céljából korábbi vállalkozását visszavonja*, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésének megkezdése bármely okból elmarad.

E tényállás büntethetőséget megszüntető egyéb okot szabályoz, amelynek hatályosulása szintén – az elkövető szándékfeladását feltételező – egyoldalú magatartással lehetséges, az nem függ más személy nyilatkozatától. Ebből pedig *argumentum a simile* az a konklúzió fakad,⁶¹ hogy az eredeti szándék, elszánás és célra eltökéltség sem kell, hogy más befolyásának, ráhatásának legyen következménye.

⁵⁹ Vö. 11. lj.

⁶⁰ 3/2019. BJE VI.1. pont.

⁶¹ Az ún. hasonlatosság érve a logikai értelmezés egyik fajtája, amely szerint egy meghatározott esetsoportra alkalmazandó jogi tétel egy másik esetre is alkalmazható, amennyiben az elsőként említett esetsoporttal lényeges ismérveiben megegyezik. NAGY 2014, 111. p.

VI. Konklúziók

Megállapítható, hogy a „Vorverlagerung” jelenségnek a hazai büntetőjogban való uralkodóvá válásával, az előkészületi rendelkezések rendszerint csupán egyfajta szimbolikus politikai, és nem feltétlenül tényleges jogtárgy-védelmi célt szolgálnak. Ezzel összhangban a büntetendő előkészületi cselekmények száma kiugróan megnövekedett, ezen belül is meghatározó szabályozási eszközzé a sui generis tényállások váltak.

E kriminálpolitikai jelenségtől függetlenül is azonban a joggyakorlat a kísérlet-előkészület elhatárolása során szigorúan ragaszkodik a kísérlet hatókörét megszorító formál-objektív teória követéséhez. A befejezetlen bűncselekmények egymástól való elhatárolásakor így tehát az elkövetés megkezdésének értelmezése jelenti a kiindulópontot, és a jogtárgy-sérelem ténylegessége – mint a materiális objektív elmélet meghatározó jellemzője – csak az ún. nyitott törvényi tényállások esetében – kiegészítő elvként – juthat szerephez.

Mindazonáltal jelen dolgozatból az is kiderül, hogy az előkészületi büntetendőség köre a fentiekben említettekén túl értelmezéssel is változtatható. Erre példa a 3/2019. BJE határozat rendelkezése, amely történeti-nyelvtani-logikai interpretációs módok – meggyőző – felhívásával a „vállalkozás” fogalmának adott új értelmet.

A hivatkozott jogegységi határozat alapján újabb elhatárolási kérdés is adódott. E szerint, ha az előkészületi magatartás (pl. felhívás, egyoldalú vállalkozás) fenyegető jellegű, akkor a fenyegetést mint elkövetési magatartást szabályozó tényállások az előkészületi alakzattal kollízióba kerülnek. Ennek a problémának a megoldása azonban egyszerű: valójában a célzat specialitása alapján juthatunk el a helyes minősítéshez. Így a zaklatás vétsége [Btk. 222. § (2) bekezdés] az emberölés előkészülete büntetével [Btk. 160. § (3) bek.] csupán látszólagos alaki halmazatban áll. Utóbbi alakzathoz képest azonban a terrorcselekmény elkövetésével fenyegetés büntette (Btk. 316. §) speciális jellegű.

ANDOR GÁL

THE EXPRESSION OF INTENT TO COMMIT A CRIMINAL OFFENCE WITHOUT AN INVITATION AS A PUNISHABLE ACTION

(Summary)

Criminal dogmatic and case law issues related to certain aspects of the preparatory stage of criminal offence have recently come to the forefront of interest again. This is due to the fact that the Curia's Council for the Unity of Law on Criminal Matters adopted a legal unity decision on the suitability to declare an intention to commit a crime without an invitation, the ruling of which became binding for the courts from 14 November 2019 [3/2019. BJE].

In order to adequately answer the question of classification discussed in the above-mentioned decision, the aim of the present paper is to provide an overview of the theories known mainly in German criminal law, which seek to address the delimitation problems of preparatory criminality. In addition, the paper – considering the presented theoretical conclusions – also analyses the principled guidelines expressed in the legal unity decision.